

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ ПРАВА

Правові горизонти

Legal horizons

ВИПУСК 26 (39)

Суми – 2021

DOI: <http://www.doi.org/10.21272/legalhorizons.2021.i26.p97>

КРИПТОВАЛЮТА ЯК ФЕНОМЕН СУЧАСНОСТІ: ПЕРЕВАГИ, НЕДОЛІКИ, ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Стеблянко Аліна Володимирівна,
*аспірантка кафедри адміністративного, господарського права
та фінансово-економічної безпеки,
Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет*

Рєпін Даніїл Андрійович,
*Навчально-науковий інститут права,
Сумський державний університет*

Стаття присвячена дослідженню питання криптовалюти як нового платіжного засобу, що є актуальним як в Україні, так і за її межами. Актуальність описаної в статті проблеми зумовлена прискореним науково-технічним прогресом і глобальною комп'ютеризацією суспільства, де сучасні технології сприяють появі та розвитку нових механізмів економіки, зокрема, відносин із використанням безготівкових розрахунків. Розглянуто й аргументовано основні особливості криптовалюти як у вигляді її переваг: доступність, швидкість, децентралізація, захищеність, та недоліків: ненадійність, недовіра користувачів, неможливість відкриття транзакцій, використання для вчинення незаконних дій. Виділено особливості, які є спірними в умовах сучасності – це анонімність та транснаціональність. Узагальнено основні проблеми криптовалюти та її правового регулювання. Акцентовано увагу на практиці регулювання ринку криптовалюти в Європейському Союзі, а також на законодавстві Естонської Республіки у сфері обігу віртуальних активів. Розглянуто правовий статус криптовалюти в Україні, що є актуальною проблемою на шляху до її легалізації як у законодавчому, так і технічному плані. Проаналізовано спроби правового регулювання нового виду валют. Охарактеризовано законопроекти й акти Національного банку України у сфері обігу криптовалюти. Виявлено прогалини в чинному законодавстві, зокрема в Законі України «Про запобігання корупції», а також запропоновано шляхи вирішення таких проблем. Зроблено висновок про необхідність розробки та створення дієвого законодавства у сфері регулювання та контролю за обігом криптовалюти не тільки на національному, але й на міжнародному рівні, оскільки в іншому випадку виникає загроза для економічного та фінансового життя держави та суспільства, а також інших проблем для міжнародної спільноти у вигляді злочинних діянь з криптовалютою, адже на сьогоднішній день в Україні відсутнє дієве законодавство щодо обігу криптовалюти, а кількість проблем щодо використання цифрової валюти з кожним днем тільки зростає, у зв'язку з чим варто звернути увагу на такі складові як інтернет-простір і віртуальні активи, оскільки в провідних країнах світу цей напрям є важливим у внутрішній і зовнішній політиці.

Ключові слова: віртуальний актив, гроші, криптовалюта, мережа Інтернет, цифрова валюта.

Steblianko A.V., Riepin D.A. Cryptocurrency as a modern phenomenon: advantages, disadvantages, problems of legal regulation. The article is devoted to the study of cryptocurrency as a new means of payment, which is relevant both in Ukraine and abroad. The urgency of the problem described in the article is due to the accelerated scientific and technological progress and global

computerization of society, where modern technologies contribute to the emergence and development of new mechanisms of the economy, in particular, relations using non-cash payments. The main features of cryptocurrency are considered and argued in the form of its advantages: availability, speed, decentralization, security, and disadvantages: unreliability, distrust of users, inability to cancel transactions, use to commit illegal acts. The features that are controversial in modern conditions are anonymity and transnationality. The main problems of cryptocurrency and its legal regulation are generalized. Emphasis is placed on the practice of regulating the cryptocurrency market in the European Union, as well as on the legislation of the Republic of Estonia in the field of virtual assets. The legal status of cryptocurrency in Ukraine is considered, which is an urgent problem on the way to its legalization both in the legislative and technical plan. Attempts to legally regulate a new type of currency are analyzed. Bills and acts of the National Bank of Ukraine in the field of cryptocurrency circulation are described. Gaps in the current legislation, in particular in the Law of Ukraine "On Prevention of Corruption", were identified, and ways to solve such problems were suggested. It is concluded that it is necessary to develop and create effective legislation in the field of regulation and control of cryptocurrency circulation not only at the national but also at the international level, because otherwise there is a threat to economic and financial life of the state and society and other problems for the international community. in the form of criminal acts with cryptocurrency, because today in Ukraine there is no effective legislation on the circulation of cryptocurrency, and the number of problems with the use of digital currency is growing every day, so it is worth paying attention to such components as the Internet and virtual assets, as in the leading countries of the world this direction is important in domestic and foreign policy.

Key words: virtual asset, money, cryptocurrency, Internet, digital currency.

Постановка проблеми. Прискорений науково-технічний прогрес та глобальна комп'ютеризація суспільства призвела до значних змін, які проявляються як в позитивних, так і негативних наслідках для будь-якої сфери суспільного життя. Сучасні технології сприяють появі та розвитку нових механізмів економіки, зокрема, відносин із використанням безготівкових розрахунків. Це технології розподіленої обробки даних – блокчейн, яка є безпосередньою основою цифрової валюти. Довгий час подібні технології були зовсім нецікавими для більшості, але останнім часом криптовалюта все частіше впливає на різні сфери життєдіяльності як держави, так і суспільства.

Економіка більшості країн удосконалюється та розвивається, а люди знаходяться у вічному пошуку кращого та зручнішого, що зумовлює необхідність у налагодженні регулювання та взаємодії з новими видами платежів. Так, деякі країни легалізували криптовалюту як платіжний засіб, що є першочерговим кроком для впровадження новітніх інформаційних технологій у державне управління, банківську діяльність та інші сфери. Що стосується України, то уряд офіційно ще не визнав її як законний вид платежу, однак спроби нормативно-правового регулювання вже були. Тому очевидно, що актуальність криптовалюти як нового виду платежу, а в деяких випадках – і предмету інвестицій, в Україні та світі з кожним днем тільки зростає, однак законодавство більшості країн не пристосоване до подібних

інновацій у грошовому обігу, що зумовлює подальше дослідження та правове вирішення питань функціонування такого виду валюти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання щодо переваг, недоліків, проблем правового регулювання криптовалюти як феномену сучасності були предметом дослідження таких науковців як Є. Попової, С. Наконечного, Р. Янковського й інших.

Метою статті є дослідження криптовалюти як феномену сучасності, причин її виникнення, особливостей розвитку, переваг і недоліків, а також з'ясування головних проблем її функціонування.

Виклад основного матеріалу. В українському законодавстві термін «криптовалюта» не визначений, але на підставі загальних концепцій та наукових досліджень криптовалюту варто розглядати як різновид цифрової валюти, що заснована на математичних принципах та функціонує на основі механізму асиметричного шифрування [12, с. 377].

За даними CoinMarketCap, у світі криптовалют станом на 26.12.2020 р. існує більше 4000 видів цифрової валюти, а їх кількість з кожним днем тільки зростає [1]. Збільшення кількості криптовалюти пов'язане з тим, що вона, безумовно, може конкурувати та бути альтернативою звичайній валюті.

На основі проведеного аналізу нами було виділено головні особливості криптовалюти, які можна розглянути у вигляді її переваг та недоліків.

Так, основними перевагами криптовалюти є:

□ простота та доступність користування – дозволяє добувати та використовувати криптовалюту кожному, оскільки потрібно мати лише електронний гаманець і будь-який пристрій з доступом до мережі Інтернет задля користування віртуальною валютою;

□ швидкість і необмеженість транзакцій. Дана особливість полягає в тому, що технологія блокчейн дозволяє оперативню обробляти та вносити в блоки інформацію, таким чином виникає можливість здійснювати велику кількість транзакцій за короткий період часу;

□ децентралізований характер полягає у відсутності єдиної установи, що контролює обіг такої валюти, що, у свою чергу, дає можливість обмінюватися цифровими фінансами без будь-яких посередників;

□ захищеність криптовалюти від підробки, копіювання або знищення гарантується завдяки блокчейн технології та її децентралізації, оскільки база даних зберігається у кожного володільця криптовалюти, тому повне знищення можливе лише за умови одночасного відключення всіх користувачів;

□ потенціал криптовалюти у заміні традиційної валюти, оскільки вже сьогодні її можна обміняти на будь-які товари і послуги, обміняти на звичайну валюту, також використовується як інвестиційний актив. Все це дозволяє будувати нову та розвивати існуючу підприємницьку діяльність.

Разом з цим, вважаємо за доцільне виділити дві особливості, які можна віднести як до позитивних, так і негативних ознак – це анонімність та транс національність. Щодо першої особливості, то застосування технологій криптографії та децентралізованих реєстрів сильно ускладнює контроль за виявленням користувачів. Однозначно для користувачів це буде плюсом, оскільки ніхто не буде знати хто здійснює транзакції, проте таку особливість часто використовують для здійснення незаконних дій.

Суперечливе питання анонімності можна вирішити дієвим способом верифікації користувачів, яким користується більшість бірж, – «Know Your Customer» («Знай свого клієнта»), тобто перед проведенням транзакції потрібно пройти ідентифікацію особи для того, щоб перевірити джерела походження коштів й уникнути незаконної діяльності з криптовалютою [3].

У свою чергу, транс національність віртуальної валюти полягає у можливості здійснювати транзакції з будь-якого місця, де є доступ до мережі Інтернет незалежно від країни перебування, але разом з цим виникає проблема щодо неможливості встановити кордони, тим паче якщо транзакція є

анонімною.

Водночас недоліками криптовалюти є:

□ відсутність гарантій збереження електронних гаманців як збоку веб-ресурсу, який надає послугу щодо збереження гаманців, так і збоку власника гаманця, який може втратити ключ або надати іншим особам ключ для доступу до гаманця;

□ ненадійність, тобто нестабільний курс цифрової валюти та залежність від її попиту;

□ можливі негативні дії з боку держави – недостатнє або неналежне регулювання цієї сфери, а також заборона деякими державами цифрової валюти як виду платіжного засобу, що унеможливує подальше «співробітництво» за допомогою цифрової валюти;

□ складність відкликання транзакції у разі помилкового переводу валюти;

□ недовіра користувачів, оскільки відносно новий платіжний засіб викликає підозру у його законності, стабільності, а для деякого – незрозумілості тощо;

□ використання її для вчинення незаконних дій. Криптовалюта досить швидко стала популярним платіжним засобом на чорному ринку, одним із яких був «Silk Road», – веб-сайт працював до 2013 року та давав можливість анонімно придбати наркотики, зброю, фальшиві документи, гроші й інші нелегальні товари та послуги [5]. Зараз незаконний продаж таких товарів частково перенісся до відомої соціальної мережі/месенджера «Telegram», який є також цілком конфіденційним. Тому поєднання анонімності криптовалютних транзакцій з використанням даного месенджера дозволяє здійснювати незаконні дії ще простіше. Серед іншого, варто виділити можливість легалізації доходів, отриманих незаконним шляхом за допомогою криптовалюти, фінансування тероризму.

Зважаючи на вищезазначені особливості криптовалюти, ми переконані, що необхідність правового регулювання цієї сфери є об'єктивною необхідністю сьогодення, тому потрібно удосконалювати як правову, так і технічну частину контролю за криптовалютою за допомогою експертів та спеціалістів у цій сфері. Окрім цього, важливо підтримувати міжнародне співробітництво, що дозволить посилити всебічну безпеку, мінімізувати та протидіяти злочинності, а також забезпечити широке запровадження криптовалюти на національному та міжнародному рівнях.

Практика регулювання ринку криптовалюти відрізняється в різних країнах світу. В Євросоюзі операції за допомогою криптовалюти розглядаються як платіжні операції з валютами, монетами та банкнотами. Так, 22.10.2015 р. у справі

Шведського податкового агентства проти Девіда Хедквіста Європейський суд прийняв рішення щодо операцій з біткоїнами та їх обмін на законну валюту, а також щодо звільнення криптовалюти від оподаткування. Суд Європейського Союзу у цьому рішенні надав рекомендацію всім країнам-членам Євросоюзу виключити криптовалюти з числа активів, що підлягають оподаткуванню [2].

Натомість відповідно до п. 4, 5 ч. 1 ст. 70 Закону Естонської Республіки «Про протидію відмиванню грошей і фінансуванню тероризму», передбачається можливість надавати послуги, пов'язані з криптовалютою і віртуальними цінностями, на підставі ліцензій «Постачальника послуг віртуального валютного гаманця» і «Постачальника послуг з обміну віртуальних цінностей на законні платіжні засоби» [4].

Однак, якщо брати до уваги правовий статус криптовалюти в Україні, операції з нею та її оподаткування не визначено, що обумовлено відсутністю методологічної та юридичної бази регулювання, що, відповідно, становить серйозну проблему, оскільки відповідно до звіту «Chainalysis», після проведення аналізу загального обсягу криптоактивів, що циркулюють в кожній країні, а також кількості криптовалютних депозитів і торгових обсягів на P2P-платформах, найбільша кількість власників криптовалюти і роздрібних інвесторів припадає саме на Україну [6].

Як наслідок, безліч осіб, підприємців, компаній здійснюють свою діяльність за допомогою криптовалюти неофіційно через відсутність дієвого регулювання цифрової валюти, що може призвести до негативних наслідків у вигляді визнання подібної діяльності незаконною, проблем з державними органами, банківськими установами тощо.

За останні роки було здійснено декілька спроб правового регулювання криптовалюти, Національний банк України намагався урегулювати це питання у 2014 році, зокрема, документ «Роз'яснення щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/криптовалюти» Bitcoin» став першою спробою легалізації криптовалюти в Україні, але вже у 2018 році Національний банк України визначив, що криптовалюта не може бути визнана платіжним засобом [11]. Наступною спробою був законопроект «Про обіг криптовалюти в Україні» від 06.10.2017 р. № 7183, який мав на меті врегулювання правовідносини щодо обігу, зберігання, володіння, використання та проведення операцій за допомогою криптовалюти в Україні, але проект було відкликано через недостатність техніко-юридичного обґрунтування [10].

На підставі аналізу нормативно-правової бази,

нами було визначено деякі прогалини в законодавстві у досліджуваній сфері. Так, у п. 6 ч. 1 ст. 46 Закону України «Про запобігання корупції» визначено, що у декларації зазначаються відомості про нематеріальні активи, що належать суб'єкту декларування або членам його сім'ї, у тому числі криптовалюти [8]. Але чинним вітчизняним законодавством не визначено такого терміну як «криптовалюта», що може стати причиною приховування таких активів.

Разом з цим, ч. 3 ст. 1 Закону України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення» визначено поняття віртуального активу як цифрового вираження вартості, яким можна торгувати у цифровому форматі або переказувати і яке може використовуватися для платіжних або інвестиційних цілей [9].

Серед іншого необхідно виокремити «Проект Закону про віртуальні активи» від 11.06.2020 р. № 3637. Даний Закон, у разі його прийняття, надасть можливість урегулювати правовідносини, що виникають у зв'язку з обігом віртуальних активів в Україні. Однак ознайомлення із законопроектом свідчить, що у ньому також відсутнє поняття «криптовалюти», але визначено поняття «віртуальний актив» [7]. Хоча за своєю суттю ці поняття можна ототожнювати, але все одно вважаємо за необхідне закріпити поняття «криптовалюти» на законодавчому рівні задля уникнення вищезгаданих прогалин.

Як бачимо, криптовалюта є актуальним грошовим засобом для проведення фінансових операцій в мережі Інтернет, проте вона створювалася для того, щоб уникнути «банківського посередництва», величезних комісій, а також була й залишається одним із способів тінізації економіки. Завдяки науково-технічному прогресу та глобальній інформатизації створюється щось нове й альтернативне, тому роль держави у функціонуванні віртуальної валюти є неминучою. Наразі вже багато країн світу легалізували криптовалюту, що створило нові умови та правила у використанні цифрової валюти як платіжного засобу. Тому Україна потребує, для початку, дієвого механізму регулювання криптовалюти, враховуючи всі згадані негативні особливості останньої.

Висновки. Таким чином, століття інформаційних технологій, глобалізаційні процеси, прискорений науково-технічний прогрес, розвиток ринку в мережі Інтернет призводить до появи нових інститутів, фінансових засобів та інструментів, одним із яких є криптовалюта. У той

же час, виникає проблема щодо контролю за сферою її обігу, в силу характерних ознак криптовалюти, так як існуючі механізми правового регулювання її обігу знаходяться ще на ранньому етапі розвитку, а в деяких країнах зовсім відсутні будь-яка законодавча регламентація валюти такого виду. Відповідно, існує необхідність у розробці та створенні дієвого законодавства у сфері регулювання та контролю за обігом криптовалюти не тільки на національному, але й на міжнародному рівні, оскільки в іншому випадку виникає загроза для економічного та фінансового життя держави та суспільства, а також інших проблем для міжнародної спільноти у вигляді злочинних діянь з криптовалютою, так як будь-яка діяльність, що не має чітко визначених правил, не особливо

приваблива для подальшого її використання будь-якими особами, установами або суб'єктами господарювання, які є безпосередніми учасниками подальших цифрових транзакцій.

На сьогоднішній день в Україні відсутнє дієве законодавство щодо обігу криптовалюти, а кількість проблем щодо використання цифрової валюти з кожним днем тільки зростає, у зв'язку з чим варто звернути увагу на такі складові як інтернет-простір і віртуальні активи, оскільки в провідних країнах світу цей напрям є важливим у внутрішній і зовнішній політиці. Тому комплексне вирішення вказаного питання вимагає сукупних зусиль країни, суспільства, а також міжнародного співробітництва.

Література:

1. All Cryptocurrencies. CoinMarketCap (Cryptocurrency Market Capitalizations). URL: <https://coinmarketcap.com/all/views/all/>.
2. Case of Skatteverket v David Hedqvist. Case C-264/14. 22 October 2015. EUR-Lex. Access to the European Union Law. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A62014CJ0264>.
3. Know Your Client. Investopedia. URL: <https://www.investopedia.com/terms/k/knowyourclient.asp>.
4. Money Laundering and Terrorist Financing Prevention Act: The law of the Republic of Estonia. Riigi Teataja. URL: <https://www.riigiteataja.ee/akt/117112017002>.
5. Silk Road (marketplace). Wikipedia The free encyclopedia. URL: [https://en.wikipedia.org/wiki/Silk_Road_\(marketplace\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Silk_Road_(marketplace)).
6. The 2020 Global Crypto Adoption Index: Cryptocurrency is a Global Phenomenon. Reports of «Chainanalysis». URL: <https://blog.chainanalysis.com/reports/2020-global-cryptocurrency-adoption-index-2020>.
7. Про віртуальні активи: Проект Закону України від 11.06.2020р. № 3637. База «Законодавство України». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?pf3516=3637&skl=10.
8. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text>.
9. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 р. № 361-IX. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20/conv#n217>.
10. Про обіг криптовалюти в Україні: Проект Закону України від 06.10.2017 р. № 7183. База «Законодавство України». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62684.
11. Роз'яснення щодо правомірності використання в Україні «віртуальної валюти/криптовалюти» Bitcoin: Роз'яснення Національного банку України від 10.11.2014 р. База «Законодавство України». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0435500-14#Text>.
12. Термінологічний словник з питань запобігання та протидії легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму, фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення та корупції / А. Г. Чубенко, М. В. Лошицький, Д. М. Павлов, С. С. Бичкова, О. С. Юнін. Київ: Ваіте, 2018. 826 с. URL: <https://bit.ly/2Nr30rG>.